

bisa
perspective.brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse

JONGE KINDEREN

Methodologie

FEBRUARI 2024

INHOUDSTAFEL

1.	Kinderopvangvoorzieningen voor jonge kinderen	3
1.1.	Aantal plaatsen en aantal voorzieningen	3
1.1.1.	<i>Voorstelling van de gegevensbronnen</i>	<i>4</i>
1.1.2.	<i>Inhoud van de tabellen</i>	<i>5</i>
1.1.3.	<i>Kenmerken van de kinderopvangvoorzieningen</i>	<i>5</i>
1.1.4.	<i>Tijdstip en frequentie van de publicatie</i>	<i>9</i>
1.1.5.	<i>Interpretatie van de statistieken.....</i>	<i>9</i>

COLOFON

Auteur

perspective.brussels
Naamsestraat 59 – 1000 Brussel

Datum realisatie

februari 2024

Contact

BISA – bisa@perspective.brussels

1. KINDEROPVANGVOORZIENINGEN VOOR JONGE KINDEREN

Het BISA publiceert op haar website statistieken over de kinderopvangvoorzieningen voor jonge kinderen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Diensten voor jonge kinderen, zoals kinderopvang, hebben over het algemeen betrekking op kinderen die de school- of leerplichtige leeftijd nog niet hebben bereikt. Aangezien deze limiet wordt bepaald door nationale wetgeving, is het mogelijk om deze populatie precies te definiëren (Amerijckx & Humblet, 2009). In België begint de leerplicht wanneer het kind 6 jaar wordt, geldt gedurende een periode van twaalf jaar, en eindigt op de leeftijd van de wettelijke meerderjarigheid op 18 jaar¹.

In de voorschoolse voorzieningen is er in België sprake van een “**split system**”, hetgeen betekent dat de voorschoolse voorzieningen kunnen worden onderverdeeld in twee groepen. Enerzijds zijn er de voorzieningen zoals de consultatiebureaus of kinderopvang voor baby's en peuters waar kinderen jonger dan drie jaar terecht kunnen. Anderzijds is er de kleuterschool voor kinderen van 2,5 jaar tot de huidige leerplichtleeftijd van 6 jaar (Vandenbroeck, 2018, pp. 13-14).

In de kinderopvang kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de informele en formele kinderopvang. **Informele kinderopvang** is de kinderopvang die verleend wordt door familie, vrienden, kennissen, bureaus, enz. **Formele kinderopvang** wordt verleend door voorzieningen (Vandenbroeck, 2018, pp. 13-14).

De statistieken over de kinderopvangvoorzieningen hebben betrekking op de **formele kinderopvang** voor kinderen **jonger dan drie jaar**.

Dit document bespreekt de methodologie voor het bekomen van de statistieken die worden getoond in de tabellen op de website. Deze hebben betrekking op het aantal plaatsen en het aantal voorzieningen.

1.1. AANTAL PLAATSEN EN AANTAL VOORZIENINGEN

In deze sectie worden de volgende elementen in detail behandeld:

- > **De gegevensbronnen:** de statistieken over het aantal plaatsen en aantal voorzieningen zijn gebaseerd op gegevens die worden aangeleverd door Kind en Gezin en het Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE);
- > De inhoud van de tabellen;
- > **De kenmerken van de kinderopvangvoorzieningen:** er kan een onderscheid gemaakt worden naar verschillende kenmerken van de opvangvoorzieningen zoals het opvangtype, de opvangvorm, de subsidiëring en de toegankelijkheid;
- > **Tijdstip en frequentie van de publicatie:** de gegevens worden jaarlijks aangevraagd, verwerkt en gepubliceerd;

¹ In 2019 is er een wetsvoorstel goedgekeurd om de leerplicht te verlagen van zes naar vijf jaar vanaf het schooljaar 2020-2021 (https://www.belgium.be/nl/Leren/onderwijs/rechten_en_plichten/leerplicht).

- > **Interpretatie van de statistieken:** bij de interpretatie van de statistieken moet er rekening worden gehouden met verschillende factoren.

1.1.1. Voorstelling van de gegevensbronnen

Kinderopvangvoorzieningen voor baby's en peuters moeten een vergunning hebben om beroepsmatig en tegen betaling opvang te organiseren². Voorzieningen kunnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vergund worden door:

- > - Kind en Gezin;
- > - L'Office de la Naissance et de l'enfance (ONE);
- > - De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC).

De taal van de organisatie bepaalt bij welke instantie de vergunning aangevraagd moet worden:

- > - Bij Kind en Gezin indien ééntalig Nederlandstalig georganiseerd;
- > - Bij ONE indien ééntalig Franstalig georganiseerd;
- > - Bij de GGC indien tweetalig en anderstalig georganiseerd.

Kind en Gezin

Kind en Gezin heeft als opdracht om "actief bij te dragen tot het welzijn van jonge kinderen en hun gezinnen door dienstverlening op de beleidsvelden preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en adoptie"³. Het registreert de opvang en geeft een vergunning, geeft subsidies en bevordert de kwaliteit⁴.

Office de la Naissance et de l'Enfance

Het ONE verzekert – met naleving van de geldende wetten – de vergunning, erkenning, subsidiëring, organisatie, begeleiding, controle en evaluatie van de opvang van kinderen jonger dan 12 buiten hun familiale omgeving⁵.

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

De GGC is bevoegd om de opvang van jonge kinderen te erkennen door Brusselse instellingen die "op tweetalige wijze" werken, zowel in het Frans als in het Nederlands (of in een andere taal dan het Frans of het Nederlands). Indien de kinderopvangvoorziening wordt uitgebaat door een natuurlijke persoon, is het enkel de GGC die de verplichting tot vergunning kan opleggen⁶.

² <https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/vergunningvoorwaarden/brussel/> en <https://www.one.be/professionnel/milieux-daccueil/accueil-de-lenfant/>.

³ <https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/wat-doen-we/>.

⁴ <https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/wat-doen-we/kinderopvang/>.

⁵ https://www.one.be/public/cest-quoi-lone/nos-missions/missions-de-laccueil.

⁶ <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/bijstand-aan-personen/kinderopvang>.

1.1.2. Inhoud van de tabellen

In de tabellen worden twee statistieken getoond:

1. Het aantal plaatsen: tabellen 5.1.1.1, 5.1.1.2, 5.1.1.3, 5.1.1.4, 5.1.1.5 en 5.1.1.6;
2. Het aantal voorzieningen: tabellen 5.1.1.2, 5.1.1.3, 5.1.1.4 en 5.1.1.5.

Het **totaal aantal plaatsen** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of binnen het grondgebied van een bepaalde gemeente wordt berekend door de som te maken van alle plaatsen in kinderopvangvoorzieningen gelegen in het gewest of een gemeente.

De cijfers met betrekking tot het aantal plaatsen in de tabellen zijn niet altijd een geheel getal. Dit is omdat voor bepaalde kinderdagverblijven vergund door Kind en Gezin de capaciteit is berekend door de gesubsidieerde capaciteit van de subsidiegroep te verdelen over het aantal actieve locaties binnen die subsidiegroep, waardoor de capaciteit voor bepaalde kinderdagverblijven geen geheel getal is. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is dit het geval voor gezinsopvang georganiseerd door de vzw Solidariteit voor het Gezin.

Het **totaal aantal voorzieningen** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of binnen het grondgebied van een bepaalde gemeente wordt berekend door de som te maken van alle kinderopvangvoorzieningen gelegen in het gewest of een gemeente.

Een aantal voorzieningen worden door meer dan één vergunningsinstantie vergund. Om dubbeltellingen te vermijden, worden deze voorzieningen en de plaatsen in deze voorzieningen slechts eenmaal geteld in de gewestelijke en gemeentelijke totalen. Op 31 december 2018 ging het over twee kinderopvangvoorzieningen georganiseerd door Actiris en de FOD Buitenlandse zaken met een totale capaciteit van 72 plaatsen.

1.1.3. Kenmerken van de kinderopvangvoorzieningen

Opvangtype

In tabel 5.1.1.2 worden er statistieken getoond over het aantal opvangvoorzieningen en plaatsen naar opvangtype. Zowel Kind en Gezin als ONE vergunnen verschillende types van opvangvoorzieningen.

Kind en Gezin: tot en met 2013 bestonden bij Kind en Gezin de voorzieningen die worden getoond in tabel 1. Vanaf 2014 identificeert Kind en Gezin de kinderopvangvoorzieningen als gezinsopvang of groepsopvang en als IKT (inkomenstarief) of niet-IKT (geen inkomenstarief).

TABEL 1: OPVANGTYPES VERGUND DOOR KIND EN GEZIN TOT EN MET 2013

	Gezinsopvang	Groepsopvang
Gesubsidieerd	Dienst voor onthaalouders	Crèches
		Peutertuinen
		Lokale diensten voor burgerichte opvang
Niet gesubsidieerd	Zelfstandige onthaalouders	Zelfstandige kinderdagverblijven

Bron: Kind en Gezin (2013)

ONE: het ONE maakt een onderscheid tussen de voorzieningen die worden getoond in tabel 2.

TABEL 2: OPVANGTYPES VERGUND DOOR ONE

	Gezinsopvang	Groepsopvang
Gesubsidieerd	(co-) Accueillant conventionné/Service d'accueillants conventionnés	Crèche Crèche parentale Pré gardiennat Maison Communale d'Accueil de l'Enfance (M.C.A.E.)
Niet gesubsidieerd	(co-) Accueillant autonome	Maison d'enfants Halte-accueil

Bronnen: ONE (2013), <https://www.one.be/public/cest-quoi-lone/nos-missions/missions-de-laccueil/>

Opvangvorm

In tabellen 5.1.1.3, 5.1.1.5 en 5.1.1.6 worden er statistieken getoond over het aantal opvangvoorzieningen en plaatsen naar opvangvorm. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen **groepsopvang** en **gezinsopvang**. Deze twee opvangvormen verschillen op het vlak van het aantal kinderbegeleiders en de groepsgrootte. Kind en Gezin en ONE hanteren hiervoor verschillende normen.

Kind en Gezin: In de gezinsopvang is er in principe één kinderbegeleider, in de groepsopvang zijn er meerdere kinderbegeleiders (Kind en Gezin, 2016, pp. 46-47). In de gezinsopvang mogen er maximum acht kinderen tegelijk worden opgevangen, terwijl er in de groepsopvang minimaal negen kinderen mogen opgevangen worden in een leefgroep van maximaal 18 kinderen (Kind en Gezin, 2016, pp. 46-47).

ONE: Binnen de opvangvormen bestaan er verschillende soorten voorzieningen en zowel de groepsgrootte als het aantal vereiste kinderbegeleiders kan verschillen tussen deze voorzieningen. In Tabel 3 wordt het aantal kinderen en kinderbegeleiders getoond naar opvangtype en opvangvorm.

TABEL 3: AANTAL KINDEREN EN AANTAL KINDERBEGELEIDERS NAAR OPVANGVORM EN OPVANGTYPE (ONE)

	Aantal kinderen	Aantal kinderbegeleiders
Gezinsopvang		
<i>accueillant</i>	1-5	Niet van toepassing
<i>co-accueillant</i>	2-10	Niet van toepassing
Groepsopvang		
<i>crèche</i>	18-48	1 per 7 kinderen
<i>crèche parentale</i>	14	1,75
<i>pré gardiennat</i>	18-48	1 per 9 kinderen
<i>M.C.A.E.</i>	12-24	2,5 per 12 kinderen + 0,5 per 3 kinderen

<i>maison d'enfants</i>	9-24	Geen kinderbegeleiders vereist
<i>halte accueil</i>	variabel	Geen kinderbegeleiders vereist

Bron: CERE & VBJK (2011, pp. 46-54), ONE (2017)

Subsidiëring

In tabel 5.1.1.2 worden er statistieken getoond over het aantal kinderopvangvoorzieningen en plaatsen naar subsidiëring. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen **gesubsidieerde** en **niet-gesubsidieerde** kinderopvangvoorzieningen. Voorzieningen kunnen subsidies aanvragen bij Kind en Gezin of ONE.

Kind en Gezin: het subsidiesysteem van Kind en Gezin is een trap:

- > Trap 0: geen subsidie;
- > Trap 1: basissubsidie;
- > Trap 2: basissubsidie + subsidie voor inkomenstarief: de opvang met een subsidie voor inkomenstarief is verplicht voorrang te verlenen aan kinderen uit gezinnen waarvoor opvang noodzakelijk is in het kader van de werksituatie (werk houden, zoeken of een beroepsgerichte opleiding daartoe volgen), aan kinderen uit eenoudergezinnen, uit gezinnen met een laag inkomen en aan pleegkinderen) (Kind en Gezin, 2016, p. 49);
- > Trap 3: basissubsidie + subsidie voor inkomenstarief + plussubsidie: de opvang met een plussubsidie moet bijkomend een proactief opnamebeleid realiseren om kwetsbare gezinnen een opvangplaats te geven, de werking afstemmen op kwetsbare gezinnen en expertise opbouwen en verspreiden rond het omgaan met kwetsbare gezinnen. Verder moet het ook een inspanning leveren om medewerkers aan te werven uit kwetsbare groepen (Kind en Gezin, 2016, p. 49).

FIGUUR 1: HET SUBSIDIESYSTEEM VAN KIND EN GEZIN

Bron: Kind en Gezin (2016, p. 49)

ONE: kinderopvangvoorzieningen vergund door ONE hebben een “autorisation”, “agrément” of zijn “subventionné”⁷:

- > **autorisation:** de voorziening moet minimum werkingsvoorwaarden respecteren die betrekking hebben op de lokalen, minimumnormen op het vlak van omkadering, vorming van het personeel, preventieve geneeskundige opvolging, ...;
- > **agrément:** de voorziening moet bijkomende voorwaarden respecteren betreffende het kwaliteitsattest, een opvangcontract en een “Règlement d’Orde Intérieur” gebaseerd op de modellen van ONE, de opvang van kinderen met specifieke noden, ...;

⁷ <https://www.one.be/professionnel/milieux-daccueil/accueil-de-lenfant/>.

- > **subventionné**: de voorziening moet bijkomende voorwaarden respecteren met betrekking tot het beantwoorden aan de criteria van de beheersovereenkomst en de minimale bezettingsgraad.

Voorzieningen vergund door zowel Kind en Gezin als ONE kunnen **inkomensgerelateerd** of **niet-inkomensgerelateerd** zijn:

- > Voorzieningen vergund door Kind en Gezin op trap 0 of trap 1 van het subsidiesysteem zijn vrij in het bepalen van de prijs die gezinnen moeten betalen voor de opvang. In voorzieningen op trap 2 en trap 3 wordt de prijs die gezinnen betalen voor de opvang bepaald op basis van het gezinsinkomen (Kind en Gezin, 2016, p. 49). In 2022 was dit minimum €6,00 en maximum €33,31 per dag (Kind en Gezin, 2024, p. 9).
- > In kinderopvangvoorzieningen vergund door ONE is de prijs gebaseerd op het gezinsinkomen in erkende en gesubsidieerde voorzieningen⁸. In 2023 was dit minimum €2,98 en maximum €42,14 per dag (ONE, 2023).

In tabellen 5.1.1.5 en 5.1.1.6 worden er statistieken getoond volgens het toegepaste inkomenstarief, namelijk **inkomenstarief** of **vrije prijs**.

Toegankelijkheid

In tabel 5.1.1.6 worden er statistieken getoond over de toegankelijkheid van de plaatsen in de kinderopvangvoorzieningen, waarbij er een onderscheid wordt gemaakt tussen plaatsen die publiek toegankelijk en plaatsen die niet publiek toegankelijk zijn. Voor plaatsen die niet publiek toegankelijk zijn, wordt er verder een onderscheid gemaakt naar voorbehouden plaatsen, gereserveerde plaatsen of een mengvorm.

Indien de plaatsen in een kinderopvangvoorziening, of een deel van de plaatsen, beantwoorden aan minstens één van de volgende criteria, dan worden deze plaatsen beschouwd als **niet publiek toegankelijk en voorrang**:

- > Er wordt **voorrang** gegeven aan de **werknemers van een bepaalde organisatie** (zoals aan werknemers van de Vrije Universiteit van Brussel, de RTBF of het Universitair Ziekenhuis Erasmus);
- > Er wordt **voorrang** gegeven aan de **inwoners van een bepaalde gemeente** (zoals aan inwoners uit de gemeente Schaarbeek of Sint-Lambrechts Woluwe).

Indien de plaatsen in een kinderopvangvoorziening, of een deel van de plaatsen, beantwoorden aan minstens één van de volgende criteria, dan worden deze plaatsen beschouwd als **niet publiek toegankelijk en voorbehouden**:

- > De plaatsen zijn **gereserveerd** of **voorbehouden** aan de **werknemers van een bepaalde organisatie** (zoals aan personeel in overheidsdienst, Europese instellingen, universiteiten, ziekenhuizen of aan werknemers van Tour en Taxis);
- > De plaatsen zijn **gereserveerd** of **voorbehouden** voor een bepaalde **doelgroep** (zoals voor werkzoekenden of buurtbewoners).

Er wordt gesproken van een '**gemengd systeem**' indien, bijvoorbeeld, een deel van de plaatsen in de kinderopvangvoorziening gereserveerd is en er voor de overige plaatsen voorrang wordt gegeven aan bepaalde groepen, of indien deze plaatsen publiek toegankelijk zijn.

⁸ <https://www.one.be/professionnel/milieux-daccueil/accueil-de-lenfant/>.

Informatie over de toegankelijkheid van de plaatsen in een kinderopvangvoorziening wordt verzameld, onder andere, door het consulteren van de website van de voorziening of de Sociale Kaart (<https://www.desocialekaart.be>) of door directe contacten van BISA met het kinderdagverblijf.

Openings- en sluitingsuren

In tabel 5.1.1.7 worden er statistieken getoond over het aantal opvangvoorzieningen naar de openings- en sluitingsuren. Voor de openingsuren wordt er een onderscheid gemaakt tussen opvangvoorzieningen die openen:

- > Voor 7u;
- > Tussen 7u en 8u;
- > Na 8u;
- > Onbekend.

Voor de sluitingsuren wordt er een onderscheid gemaakt tussen opvangvoorzieningen die sluiten:

- > Voor 17u;
- > Tussen 17u en 18u;
- > Na 18;
- > Onbekend.

Informatie over de openings- en sluitingsuren van de opvangvoorzieningen wordt verzameld, onder andere, door het consulteren van de website van de voorziening of de Sociale Kaart (<https://www.desocialekaart.be>).

1.1.4. Tijdstip en frequentie van de publicatie

De gegevens met betrekking tot de situatie op 31 december in jaar t worden door het BISA opgevraagd bij de vergunningsinstanties en worden aangeleverd op het einde van augustus of het begin van september in het jaar t+1.

De aangeleverde gegevens worden verwerkt tijdens september en oktober en gepubliceerd op de website op het **einde van oktober of november**.

De gegevens worden **jaarlijks** geactualiseerd.

1.1.5. Interpretatie van de statistieken

Er zijn vier belangrijke opmerkingen bij de interpretatie van het aantal plaatsen en het aantal voorzieningen:

1. Kinderopvangvoorzieningen die starten na 31 december van het jaar t en stoppen voor 31 december van het jaar t+1 zijn niet inbegrepen in de cijfers;
2. Ongeveer een achtste van alle opvangplaatsen zijn niet toegankelijk omdat de plaatsen zijn gereserveerd of voorbehouden of omdat er voorrangregels worden toegepast;
3. Een deel van de opvangplaatsen wordt ingenomen door kinderen die buiten Brussel wonen;
 - **Kind en Gezin:** 19,75% van kinderen opgevangen in locaties met inkomenstarief in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waren in de referentiemaand september 2018 niet in het Brussels Gewest

gedomicilieerd: 13,64% zijn gedomicilieerd in een gemeente van de Vlaamse Rand rond Brussel en de overige 6% in een Vlaamse gemeente buiten de Vlaamse Rand⁹;

- **ONE**: bij de laatste actualisering van deze methodologie (2023.06.26) waren er nog geen cijfers beschikbaar over de woonplaats van kinderen die worden opgevangen in een kinderopvangvoorziening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vergund door ONE.

4. Bepaalde plaatsen kunnen worden ingenomen door meerdere kinderen (halftijds). Bij de laatste actualisering van deze methodologie (2023.06.26) waren hierover nog geen cijfers beschikbaar.

Referenties

- > Amerijckx, G., & Humblet, P. C. (2008). Disponibilité et Qualités des Indicateurs pour la Petite Enfance en Europe. *Brussels Economic Review*, Vol. 51 (No. 2/3), pp. 73-97.
- > CERE (Centre d'Expertise et de Ressources pour l'Enfance), & VBJK (Expertisecentrum voor opvoeding en kinderopvang). (2011). *Nota CERE – VBJK. Versie 3.0.* (ingediend op 23 december 2011).
- > Kind en Gezin. (2013). *Kinderopvang. Jaarverslag 2012.* Brussel: Kind en Gezin.
- > Kind en Gezin. (2016). *Jaarverslag 2015.* Brussel: Kind en Gezin.
- > Kind en Gezin. (2024). *Brochure inkomenstarief voor ouders.* [URL: <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/64314>].
- > ONE. (2017). *A la recherche d'une place d'accueil pour votre enfant.* [URL: https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PARENTS/Brochures/A_la_recherche_d_une_place_d_accueil_pour_votre_enfant_WEB_ONE_2017.pdf].
- > ONE. (2023). Barème de la participation financière parentale ou de tiers dans les frais de séjour des enfants accueillis dans tout milieu d'accueil agréé par l'Office de la Naissance et de l'Enfance. Année civile 2023. [URL: https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PRO/Milieux_accueil/Documentation/2023-pfp-bareme.pdf].
- > Vandebroek, M. (2018). *De staat van het kind. Het kind van de staat. Naar een pedagogiek van de voorschoolse voorzieningen.* Oud-Turnhout / 's Hertogenbosch: Gompel&Svacina.

⁹ Informatie afkomstig van persoonlijke communicatie met Kind en Gezin. Zie ook <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kinderopvang-baby-peuter/cijfers-op-maat/#Gegevens-over-kinderen-in>.